

РОЛЬ ТУРИСТИЧНИХ ФІРМ В ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Левицький О.І.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Розглянуто сучасний стан, діяльність і роль туристичних фірм в зайнятості населення Івано-Франківської області. Проведений аналіз просторового розміщення туристичних фірм по адміністративним районам і міським радам області. Проаналізовано особливості обслуговування туристичними фірмами туристів і екскурсантів, статеві-вікова структура зайнятого населення, подальші перспективи розширення мережі туристичних фірм в Івано-Франківській області, а також можливості залучення населення до рекреаційної діяльності.

Ключові слова: туристичні фірми, турсервіс, турагентська діяльність, екскурсійна діяльність, туристична інфраструктура, зайнятість населення, робочі місця, соціально-економічний розвиток.

Вступ. Новітні зміни у геополітичному, соціально-економічному та історико-культурному розвитку Івано-Франківської області України зумовили до виокремлення рекреаційної сфери – перспективного напрямку розвитку економіки території. Територія Івано-Франківської області є однією з основних в Україні, де швидкими темпами розвивається рекреаційна сфера із великим спектром надання туристичних послуг. Наявність на території області Українських Карпат з багатьма відомими вершинами, численних мінеральних джерел, мальовничих ландшафтів із різноманітним рослинним і тваринним світом сприяє багатолітньому розвитку рекреаційної сфери, зокрема розширенню туристичних послуг, а відповідно і збільшенню зайнятості населення в такому виді економічної діяльності.

Піднесення рекреаційної сфери активізує зайнятість населення (особливо в гірській місцевості, де існують малі можливості зайнятості в сільському господарстві, промисловості тощо), забезпечує створення додаткових робочих місць в таких галузях господарства області як будівництво, зв'язок, транспорт, виробництво рекреаційної продукції, і водночас виступає одним із визначальних факторів соціально-економічного розвитку території [3].

На сьогоднішньому етапі соціально-економічного поступу Івано-Франківській області в розвитку рекреаційної сфери і зайнятості населення в ній, значну частину поміж готелів і аналогічних закладів розміщення населення, санаторно-курортних закладів, садіб сільського зеленого туризму, інших закладів рекреаційної сфери займають туристичні фірми (суб'єкти туристичної діяльності за термінологією Головного управління статистики в Івано-Франківській області), які виконують турсервіс, турагентську та екскурсійну діяльність.

Наразі в складній ситуації як політичному так і в економічному відношеннях для всього україн-

ського суспільства постають нові виклики, подолавши які країна має переродитись та реалізувати всі можливості розвитку. Одним з основних напрямів майбутнього процвітання Івано-Франківської області вбачається саме подальший розвиток рекреаційної сфери – найбільш доцільної і вже обґрунтованої століттями як показує час форми діяльності населення в цьому регіоні України.

Попередній досвід. Питаннями теоретичного, методологічного, практичного і фінансово-економічного аналізу діяльності підприємств рекреаційної сфери, особливостям соціально-економічних напрямів регіональної зайнятості населення присвячені наукові публікації багатьох економістів та економіко-географів України (І. Баланюк (2014), С. Бандури (2009), А. Гальчинський (2005), О. Грішнова (2011), В. Гуменюк (2009), А. Колот (2002), Е. Лібанова (2002), Л. Лісогор (2005), Я. Никифорак (2007), В. Онікієнко (2007), В. Петюх (1999) та ін.).

Значну увагу в регулюванні зайнятості населення і менеджменті діяльності суб'єктів господарювання приділяли такі всесвітньовідомі економісти як Дж. Еренбург, Дж. Кейнс (1993), Л. Робінсон (1996), П. Самуельсон (1995) та ін. Проте на сьогоднішній день в Івано-Франківській області не вистачає досліджень в царині діяльності туристичних фірм, достовірної інформації про зайнятість населення в них, а це все в сукупності є важливою складовою в розвитку рекреаційної сфери, чому власне і присвячена дана публікація.

Мета і завдання дослідження. Метою проведеного дослідження було висвітлення питань аналізу сучасного стану діяльності туристичних фірм, зайнятості населення в них на території Івано-Франківської області. Ключовими аспектами дослідження стали наступні завдання:

1) характеристика сучасного стану кількості і просторового аналізу розміщення туристичних фірм регіону;

2) особливості обслуговування туристів і екскурсантів, внутрішній та іноземний туризм;

3) проведення моніторингу кількості зайнятого населення в туристичних фірмах, їх статево-вікова структура, територіальне розміщення та подальші перспективи розвитку зайнятості населення в туристичних фірмах.

Виклад основного матеріалу. На території Івано-Франківській області у 2013 р. налічувалось 112 туристичних фірм, зокрема 49 юридичних осіб і 63 фізичних осіб-підприємців, що на 4 (або 3,6 %) менше, ніж в 2011 р. (табл. 1) [4, с. 7; 5, с. 7; 6, с. 7].

На сьогоднішній день відбулося незначне, але скорочення кількості туристичних фірм, що пов'язане перш за все із переорієнтацією в обслуговуванні населення до інших видів туристичної діяльності, насамперед до садіб сільського зеленого туризму і туристичних комплексів.

В час економічної нестабільності більшість населення області обирає відпочинок не за кордоном, а в межах області, де є наразі великий вибір туристичних послуг. Виділяється збільшення кількості закладів, які надають екскурсійні послуги (8 на противагу 4 у 2012 р.), які особливо стрімко розвиваються в гірській місцевості на території Яремчанської міської ради.

За досліджуваній період спостерігалось збільшення кількості туристичних фірм в м. Калуш, Яремчанській міській раді, Богородчанському, Галицькому, Долинському, Рожнятівському і Тисменицькому районах (табл. 2) [4, с. 9, 24; 5, с. 9, 24; 6, с. 9, 24].

За показниками надання рекреаційних послуг населенню провідними туристичними фірмами Івано-Франківської області є „Івано-Франківськтурист”, „Туристична фірма „Надія””, „Кей”, „Галичанка ІФ”, „Блюмме”, „Колумб” (м. Івано-Франківськ), „Червона валіза”, „Гелеон” (м. Калуш), „Марко”, „Прикарпаття тур”, „Travel”, „Галатея” (м. Коломия), „Спорт-тур” (м. Косів), „Карпатська туристична компанія”, „Туристичних лідер”, „Агенція подорожей Карпати Travel” (м. Яремче) та ін.

Протягом 2013 р. туристичними фірмами Івано-Франківської області було обслуговано 77,7 тис. осіб, що на 32,5 тис. осіб менше, ніж у 2012 р., але в той же час на 18,4 тис. осіб більше – ніж у 2011 р. Пріоритетним напрямом для всіх категорій туристів у досліджуваному періоді було дозвілля і відпочинок, яким щороку охоплювалося від 27,4 тис. осіб (46,2 % від загальної кількості туристів) у 2011 р. до 38,3 тис. осіб (49,3 % від загальної кількості туристів) у 2013 р. і 71,8 тис. осіб (65,1 % від загальної кількості туристів) у 2012 р.

На сьогодні відбувається зростання кількості мешканців області, які виїжджають відпочивати

за кордон. Так, в 2013 р. за кордоном відпочивало 12 тис. осіб, що на 3,2 тис. осіб більше ніж у 2011 р. Кількість іноземних туристів і відпочиваючих, які відвідали Івано-Франківську область склала на кінець досліджуваного періоду 5,8 тис. осіб або у 1,8 рази більше ніж у 2011 р. Негативною є ситуація із внутрішніми туристами, так пік найбільшого відпочинку населення в межах області припав на 2008 р., коли склав 583,6 тис. осіб, а наразі станом на 2013 р. в межах області відпочивало 59,9 тис. осіб або на 9,7 рази менше ніж в 2008 р. Екскурсійні послуги було надано 337,5 тис. осіб, що на 22,5 тис. осіб менше ніж в 2012 р., з них майже 99 % надавали туристичні послуги юридичні особи туристичних фірм.

На території Івано-Франківській області у 2013 р. загальна кількість працівників у туристичних фірмах становила 615 осіб, що на 1,5 % (606 осіб) більше ніж у 2011 р., але водночас менше на 19,8 % (767 осіб), ніж в 2012 р. (табл. 3) [4, с. 10; 5, с. 10; 6, с. 10].

В статевій структурі близько 52 % від усього числа працюючих працівників займають жінки. Завдяки знаходженню на території області багатьох закладів із надання туристичної освіти, станом на 2013 р. 21,1 % працівників мають вищу або середню спеціальну освіту в галузі туризму і цей показник в порівнянні із минулими роками збільшується щороку. Відповідно наразі відбувається і омолодження працівників в туристичних фірмах, так на сьогодні в цій царині економічної діяльності мешканців 48,3 % становлять особи віком до 30-ти років. В той час як ще в 2011 р. цей показник становив 22 %.

В 2013 р. спостерігалось зменшення кількості працівників в туристичних фірмах. Якщо сьогодні тут працює 615 осіб, то ще 2012 р. працювало 767 осіб (табл. 4).

Таке зменшення мотивоване із залученням мешканців до праці в інших видах рекреаційної діяльності (готельному господарстві, санаторно-курортному комплексі, садбах сільського зеленого туризму тощо), які вже на сьогодні стають як більш прибутковими, так і більш доступнішими в можливості знайдення місця працевлаштування. Також не варто забувати і про кількість працівників, які не числяться офіційно на робочих місцях. Ця проблема прихованої зайнятості є однією з причин, яка не дає можливість більш повно охарактеризувати рекреаційно-туристичний ринок праці в Івано-Франківській області [2]. Більш розгалужене залучення жителів області до рекреаційної діяльності сприятиме відкриття туристичних фірм в м. Болахів, Верховинському, Калуському, Коломийському та Тлумацькому районах.

Таблиця 1

Динаміка кількості туристичних фірм у 2011-2013 рр.

Роки	Загальна кількість туристичних фірм			
	Всього	З них за видами:		
		туроператорської діяльності	турагентської діяльності	екскурсійної діяльності
2011	116	21	88	7
2012	109	21	84	4
2013	112	22	82	8

Таблиця 2

Географія розміщення туристичних фірм у 2011-2013 рр.

Адміністративний район, міська рада	Загальна кількість туристичних фірм		
	2011 р.	2012 р.	2013 р.
<i>Область</i>	116	109	112
м. Івано-Франківськ	73	66	64
м. Болехів	–	–	–
м. Калуш	5	8	9
м. Коломия	14	8	8
м. Яремче	7	8	10
<i>райони</i>			
Богородчанський	3	3	4
Верховинський	–	–	–
Галицький	1	1	2
Городенківський	2	2	2
Долинський	2	3	3
Калуський	–	–	–
Коломийський	–	–	1
Косівський	1	1	1
Надвірнянський	4	4	3
Рогатинський	1	2	–
Рожнятівський	1	2	2
Снятинський	1	–	–
Тисменицький	1	1	2
Тлумацький	–	–	1

Запровадження в рекреаційній сфері інноваційної складової розвитку, введення з боку державних органів жорсткіших методів контролю за роботою туристичних закладів зумовлюють потребу підготовки фахових спеціалістів, що підвищить ефективність обслуговування населення [1].

Висновки. За результатами дослідження найбільше зайнятого населення в туристичних фірмах спостерігається на території Яремчанської та Івано-Франківської міських рад, відповідно 54,6 % і 32,2 % від загальної кількості зайнятих по області. Наразі існує необхідність до створення більш розгалуженої мережі туристичних фірм по всій області, що створить поліпшену доступність населення до такого виду рекреаційної діяльності. Центральних напрямом політики зайнятості мешканців Івано-Франківської області має стати мотивація населення до самореалізації через зайнятість в рекреаційній сфері, в тому числі і

розвивати зайнятість населення в туроператорській, турагентській та екскурсійній діяльності.

Отже, Івано-Франківська область має перспективи активізації роботи туристичних фірм, а відповідно і до збільшення зайнятості населення в них. Такий вид діяльності не тільки сприятиме до зайнятості населення у рекреаційній сфері, але і до створення супутніх робочих місць у інших галузях господарства регіону. На сьогодні вагомим завданням є створення зручних соціально-економічних умов для піднесення в розвитку малого і середнього бізнесу в області.

Перспективи наступних досліджень повинні спрямовуватись на вивчення оптимальної доцільності розміщення об'єктів і установ рекреаційної сфери на тій чи іншій території Івано-Франківської області. При цьому необхідні дослідження з виявлення аспектів зайнятості населення в рекреаційній сфері із залученням

Динаміка кількості працівників у туристичних фірмах в 2011-2013 рр.

Роки	Загальна кількість працівників в туристичних фірмах			
	Всього	З них зайняті:		
		туроператорською діяльністю	турагентською діяльністю	екскурсійної діяльністю
2011	606	408	174	24
2012	767	606	150	11
2013	615	459	136	20

Таблиця 4

Географія зайнятості працівників туристичних фірм у 2011-2013 рр.

Адміністративний район, міська рада	Загальна кількість працівників в туристичних фірмах		
	2011 р.	2012 р.	2013 р.
Область	606	767	615
м. Івано-Франківськ	267	220	198
м. Болехів	–	–	–
м. Калуш	7	10	14
м. Коломия	20	15	16
м. Яремче	267	481	336
райони			
Богородчанський	15	12	12
Верховинський	–	–	–
Галицький	1	1	2
Городенківський	2	2	3
Долинський	7	9	7
Калуський	–	–	–
Коломийський	–	–	5
Косівський	6	6	6
Надвірнянський	6	6	7
Рогатинський	1	1	–
Рожнятівський	1	3	4
Снятинський	5	–	–
Тисменицький	1	1	3
Тлумацький	–	–	2

самих працівників, себто, до прикладу, виявлення на місці туристичної фірми, сільської садиби зеленого туризму, готелю, санаторію, будинку відпочинку тощо, основних проблем, скарг, побажань до органів місцевого самоврядування, що дасть змогу побачити більш цілісну картину і вирішити необхідні завдання в подальшому.

Література

- Гуменюк В.В. Фінансово-економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання туристичної галузі [Текст] : навч. посіб. / В.В. Гуменюк. – Івано-Франківськ : Видавництво „Плай” ЦІТ ПНУ ім. В. Стефаніка, 2009. – 260 с.
- Лібанова Е.М. Ринок праці [Текст] : навч. посіб. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 224 с.
- Стратегія розвитку Івано-Франківської області на період до 2020 р. [Електронний ресурс] / Івано-Франківська обласна державна адміністрація. – Івано-

Франківськ, 2014. – 79 с. – Режим доступу : http://www.if.gov.ua/files/SP_IF_oblast_4.pdf. (дата відвідування – 11.11.2014 р.)

- Суб'єкти туристичної діяльності області у 2011 році [Текст] : стат. бюл. / За ред. О.В. Костюк. – Івано-Франківськ : Головне управління статистики в Івано-Франківській області, 2012. – 35 с.
- Суб'єкти туристичної діяльності області у 2012 році [Текст] : стат. бюл. / За ред. О.В. Костюк. – Івано-Франківськ : Головне управління статистики в Івано-Франківській області, 2013. – 35 с.
- Суб'єкти туристичної діяльності області у 2013 році [Текст] : стат. бюл. / За ред. О.В. Костюк. – Івано-Франківськ : Головне управління статистики в Івано-Франківській області, 2014. – 35 с.

References

- Humeniuk V.V. (2009). Finansovo-ekonomichnyi analiz diialnosti subiektiv hospodarivannia turystychnoi

- haluzi: navch. posib. Ivano-Frankivsk : Vydavnytstvo „Plai” TsIT PNU im. V. Stefanyka.
2. Libanova E.M. (2003). Rynok pratsi: navch. posib. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury.
  3. Stratehiia rozvytku Ivano-Frankivskoi oblasti na period do 2020 r. (2014). Ivano-Frankivsk, Ivano-Frankivska oblasna derzhavna administratsiia. Rezhym dostupu: http://www.if.gov.ua/files/SP_IF_oblast_4.pdf. (data vidviduvannia 11.11.2014 p.)
  4. Subiekty turystychnoi diialnosti oblasti u 2011 rotsi: stat. biul. (2012). Za red. O.V. Kostiuk. Ivano-Frankivsk: Holovne upravlinnia statystryky v Ivano-Frankivskii oblasti.
  5. Subiekty turystychnoi diialnosti oblasti u 2012 rotsi: stat. biul. (2013). Za red. O.V. Kostiuk. Ivano-Frankivsk: Holovne upravlinnia statystryky v Ivano-Frankivskii oblasti.
  6. Subiekty turystychnoi diialnosti oblasti u 2013 rotsi: stat. biul. (2014). Za red. O.V. Kostiuk. Ivano-Frankivsk: Holovne upravlinnia statystryky v Ivano-Frankivskii oblasti.

Левицкий О. Роль туристических фирм в занятости населения Ивано-Франковской области. Рассмотрены современное состояние, деятельность и роль туристических фирм в занятости населения Ивано-Франковской области. Проведенный анализ пространственного размещения туристических фирм по административным районам и городским советам области. Проанализированы особенности обслуживания туристическими фирмами туристов и экскурсантов, половозрастная структура занятого населения, дальнейшие перспективы расширения сети туристических фирм в Ивано-Франковской области, а также возможности привлечения населения к рекреационной деятельности.

Ключевые слова: туристические фирмы, туроператорская деятельность, турагентская деятельность, экскурсионная деятельность, туристическая инфраструктура, занятость населения, рабочие места, социально-экономическое развитие.

Levytskyi O. The role of travel firm in employment of Ivano-Frankivsk region. In the article discusses the current state, activity and the role of travel agencies in employment Ivano-Frankivsk region. The analysis of the spatial location of travel companies in the administrative districts and municipalities region are conducted. The service features travel agencies of tourists and sightseers, age structure of the employed population, future prospects for expansion network of travel companies in the Ivano-Frankivsk region are analyzed, and the possibility of attracting people to recreational activities too.

Key words: travel agencies, tour operator activities, travel agency activities, excursion activity, tourism infrastructure, employment of population, jobs, social and economic development